

Edwina Hagen
President van Nederland.
Rutger Jan Schimmelpenninck 1761 – 1825

(Balans : Amsterdam, 2012), 360 blz.,
 € 29,95

De Franse tijd heeft een flink aantal biografiewaardige personen opgeleverd. Zo zijn daar Joan Derk van der Capellen tot den Pol (auteur van 'Aan het volk van Nederland'), Herman Willem Daendels (onder meer gouverneur-generaal van Nederlands-Indië), admiraal Carel Hendrik Ver Huell, koning Lodewijk Napoleon, Gijsbert Karel van Hogendorp ('uitnodiger' van koning Willem I), minister van financiën Isaäc Gogel en dus ook 'president' Rutger Jan Schimmelpenninck.

President tussen aanhalingstekens, dat wel. Schimmelpenninck werd in 1805 door Napoleon geroepen tot het hoogste ambt in Nederland, maar zijn titel was het wat archaische 'raadspensionaris'. Schimmelpenninck had het zelf waarschijnlijk anders gewild, zich spiegelend aan de Verenigde Staten, het land waar de revolutie ook zijn beslag had gekregen. De benoeming was de kroon op zijn werk, nadat hij eerder al medeoprichter van de Nationale Vergadering en succesvol ambassadeur van Nederland in Engeland en vooral Frankrijk was geweest. Een slepende oogziekte, maar vooral een internationale roddelcampagne – het was een politiek wespennest waarin Schimmelpenninck verkeerde – bracht hem al na ruim dertien maanden ten val.

Niet alleen Rutger Jan werd juni 1806 ten val gebracht, maar zeker ook zijn vrouw Catharina Nahuys. Als Rutger Jan (bijna) president was geweest, dan had Catharina zich zeker als presidentsvrouw gemanifesteerd. Universitair docent cultuurgeschiedenis van de vroegmoderne tijd (VU) Edwina Hagen heeft zich tot

doel gesteld om niet alleen Schimmelpennincks leven te beschrijven, maar ook de rol van zijn echtgenote. Als vrouw van de gevolmachtigd minister was zij essentieel bij de vertegenwoordiging in Frankrijk en Londen. Schimmelpenninck en zijn vrouw waren een succesvol ambassadeur-sechtpaar aan het Napoleontische hof, waar ceremonie en aanzien weer een rol van betekenis hadden. Edwina Hagen heeft van de nazaten van Schimmelpenninck toegang gekregen tot persoonlijke brieven van de grondlegger van deze adellijke familie, waardoor de biografie meer dan een politieke biografie is geworden.

Rutger Jan Schimmelpenninck was een patriot en dus republikein. Hij kreeg een gedegen opleiding en leerde onder meer vloeiend Frans en Engels. Na de patriottische revolutie van 1787 bleef hij in Nederland ondergronds actief. Na de Franse verovering in 1795 was hij één van de 126 representanten in de Nationale Vergadering, waarvoor hij zijn lucratieve bestaan als advocaat opgaf. Schimmelpenninck bleek een pragmatisch politicus, die zich profileerde als medeauteur van het decreet dat de scheiding van kerk en staat bekrachtigde. Toen de politiek radicaliseerde trad hij af, waarna zijn diplomatieke carrière een aanvang kon nemen.

Het ambassadeur-sechtpaar werd deel van de Napoleontische hofcultuur. De revolutie had niet gebracht wat het had beloofd en uiterlijk vertoon werd weer belangrijk. Schimmelpenninck en zijn vrouw deelden volop in de pracht en praal. Biografe Hagen geeft regelmatig aan dat het noodzaak was om hierin mee te gaan om de belangen van Nederland goed te kunnen vertegenwoordigen. Schimmelpenninck verkeerde in de hoogste kringen, hetgeen hoge toelagen noodzakelijk maakte (Hagen laat zien hoeveel

dat volgens de huidige maatstaven zou zijn: dik boven de Balkenende-norm). Tussen 1803 en 1805 had het gezin Schimmelpenninck een sterrenstatus binnen het corps diplomatique. Dit kwam niet in de laatste plaats door de talenkennis, het charisma en het gevoel voor humor van Schimmelpenninck. Hagen heeft het over de 'bijna on-Nederlandse wijze' waarop hij zijn land representeerde. Schimmelpenninck was dan ook uitgenodigd bij de plechtigheid op 2 december 1804 waarbij Napoleon zichzelf tot keizer kroonde.

Als staatshoofd was Schimmelpenninck Bonapartist, maar zeker geen slaafs volger, want daar eiste Napoleon te veel voor van het land. Het 'quasi monarchale' protocol leverde Schimmelpenninck veel kritiek op. Dit is tot heden blijven kleven aan Schimmelpenninck. Na de slag bij Austerlitz (2-12-1805) benoemde Napoleon familieleden op tal van posten in Europa. Een half jaar later, bijna blind en voor het lezen van teksten afhankelijk van zijn vrouw, werd Schimmelpenninck gedwongen af te treden. Hij trok zich terug op zijn Overijsselse landgoed, was van 1811 tot 1813 nog lid van de keizerlijke senaat, werd in de adelstand verheven en werd in 1814 één van de zestig leden van de Eerste Kamer. Schimmelpenninck overleed in 1825 te Amsterdam. Negentien jaar later stierf Catherina.

Edwina Hagen is lovend over Schimmelpenninck en zijn vrouw. Zij noemt Schimmelpenninck 'een belangrijke, zo niet de belangrijkste, sleutelfiguur (...) in de ontstaansgeschiedenis van onze democratische rechtsstaat'. Dat is een uitgesproken, maar zeer bewust ingenomen standpunt. Het is niet voor niets dat Hagen stelt dat dit 'ruimte laat voor een volgende biograaf'. Het zit er in dat een volgende biograaf minder lovend is.

Ger Jan Onrust